

משלי כ, יג: אל תִּאָהֵב שְׁנָה פֶּן תִּוְרֶשׁ פֶּקַח עֵינֶיךָ שְׁבַע לָחֶם:

ביאור הגר"א - משלי פרק כ פסוק יג

אל תאהב שנה וגו' כמ"ש ונומה תלביש קרעים

[משלי כג, כ-כא: אל תהי בסבאי יין בזללי בשר למו: כי סבא זולל יורש וקרעים תלביש נומה:]

כי אינו עושה מלאכה ואינו מתקן בגדיו

ואמרו רז"ל כל הישן בבהמ"ד תורתו נעשה קרעים שנאמר ונומה גו' והיינו כשמתנמנם וחביריו לא ימתינו עליו הוא ידלג ואח"כ לומד עוד ועוד כשיתנמנם ועליו לא ימתינו יצטרך עוד לדלג ויהיה תורתו קרעים;

אבל מי שישן כל העת אז תורש ולא תלמוד כלל.

פקח עיניך וגו' כמ"ש למה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם לא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשיכם

כי הלומדים תורה יש מהן שלומדין בכסף ויש מהן שלומדין בעצמם ויגיעים בעצמן ובתורה הן ב' דברים תבן ודגן כמ"ש תבן בגליל ודגן ביהודא¹

וז"ש למה תשקלו כסף בלא לחם שאין אתם אוכלין אלא התבן ולא הלחם, ויגיעכם ולא לשבעה כמ"ש יגעתי ולא מצאתי אל תאמן [מגילה דף ו, ב]

ואמרו ה"מ לחדודי אבל לאוקומי גירסא סייעתא דשמיא² [מגילה, ופירש רש"י, לאוקומי גירסא שלא תשתכח ממנו, יש יגע ואינו מוצא]

וז"ש ויגיעכם הוא לא לשבעה כי אין בכם סיוע ואתם עוסקים בתורה ביגיע ואין בכם כלום, כי לא נשאר בידכם. אלא שמעו שמוע אלי ואכלו טוב כלומר הטוב של תורה שהוא הלחם, וגם תתענגו בדשן נפשיכם כמ"ש כי נעים כי תשמרם בבטן³ אימתי ד"ת

1. אבות דרבי נתן נוסחא א פרק כז: מפני שבראשונה היו אומרין דגן ביהודה ותבן בגליל ומוץ בעבר הירדן חזרו לומר אין דגן ביהודה [אלא תבן] ואין תבן בגליל אלא מוץ ובעבר הירדן לא זה ולא זה:

2. ראיתי בשו"ת באר דוד סימן לו: וכבר נודע בשערים דברי הגמו"ה ישעי' פיק זי"ע שפי' דחז"ל לאוקומי גירסא סייעתא דשמיא דהכונה דלקיים איזה גירסא ולהיות משהה ע"מ לבארו ולא לשבש הגירסא כמו שהיא כתובה לפנינו ולשלוח יד במלאכת הג"ה מסיבת חסרון ידיעה לזה צריך סייעתא דשמיא.

3. משלי כב, יז-יח: יז) הט אַזְנֶךָ וּשְׁמַע דְּבַרֵי חֲכָמִים וְלִבְךָ תִּשְׁתִּי לְדַעְתִּי: כי נעים כי תשמרם בבטןך יכנו יחדו על שפתך:

סנהדרין דף צט עמוד ב: אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר ^איוב ה^ כי אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא. כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה כשהוא אומר ^יהושע א^ לא ימוש ספר התורה הזה מפיך הוי אומר לעמל תורה נברא, והיינו דאמר רבא כולוהו גופי דרופתקי

נעי' כשהם שמורין בבטנך⁴ ותענוג נפשם יהיה במה שאתן לכם סייעתא דשמיא וז"ש פקח עיניך להקב"ה ויתן לך סייעתא גו' שתשבע וגם תאכל הלחם דאורייתא:

סנהדרין דף עא עמוד א

אמר רבי זירא כל הישן בבית המדרש תורתו נעשית לו קרעים קרעים שנאמר וקרעים תלביש נומה.

בית יוסף יורה דעה סימן רמו, טז

ומ"ש אין ישנים בבית המדרש. בפרק בני העיר (מגילה כח.) שאלו את רבי זירא במה הארכת ימים. אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי וכו' ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי: ומ"ש וכל המתנמנם בבית המדרש חכמתו נעשית קרעים קרעים וכו'. מימרא דרבי זירא בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין עא.) ופירש רש"י קרעים. משכח תלמודו ואינו נזכר אלא בסירוגין:

שו"ע יו"ד רמו סעיף טז

אין ישנים בבית המדרש. וכל המתנמנם בבית המדרש חכמתו נעשית קרעים שנאמר: וקרעים תלביש נומה. (משלי כג, א.)

ש"ך: טו אין ישנים בבית המדרש כו' – בבית יוסף מייתי על זה הא דאמרינן בפ' בני העיר שאלו את ר' זירא במה הארכת ימים א"ל כו' ולא ישנתי בב"ה לא שינת קבע ולא שינת עראי. וצריך לומר דשינת עראי משום מדת חסידות נהג כן אבל מדינא מותר כמו שנתבאר בא"ח סי' קנ"א ס"ג:

נינהו טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא ^משלי ו^ נאף אשה חסר לב אמר ריש לקיש זה הלומד תורה לפרקים שנאמר ^משלי כ"ב^ כי נעים כי תשמרם בבטנך יכנו יחדו על שפתיך [רש"י ד"ה דרופתקי – טרחנין, כלומר, כל הגופין לעמל נבראו.]

4. עירובין דף נד עמוד א: אמר רב אמי מאי דכתיב ^משלי כ"ב^ כי נעים כי תשמרם בבטנך יכנו יחדו על שפתיך אימתי דברי תורה נעימים בזמן שתשמרם בבטנך ואימתי תשמרם בבטנך בזמן שיכנו יחדו על שפתיך

תנא דבי אליהו רבה פרשה יד

יהא אדם שואל ומשיב בישיבתו בבית המדרש כדי [שתרבה] חכמתו בידו, [וכדי] שלא יבא לידי תנומה [שנאמר וקרעים תלביש נומה] (משלי כ"ג כ"א), לפי שאין לך מידה קשה בעולם אלא המתנמנם בבית הכנסת ובבית המדרש, [ולא זון] בלבד, [אלא] מתוך שהוא אוכל ושותה [יבא] לידי תנומה, שנאמר פן תאכל ושבעת וגו' (דברים ח' י"ב)....

ישעיהו נה, א-ב

הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחקלב: למה תשקלו כסף בלוא לחם ויגיעכם בלוא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדישן נפשכם: